

per a la composició amb MASSA aniria millor una variant amb -N, i el fet que el canvi de E amb A sembla motivat justament per la -R. — 6 Tampoc hem d'excloure que la terminació fos -ΜΑΘΘΑ (grec μάσσω ~ μάττω) i la -ss- tant podria ser dialectal com llatinitzant. O que el radical fos *ARGORAMASSA (com en messapi o grec) > *ARG(R)A-. — 7 Descarto la idea de relació amb el cast. *argaña* ~ *pargana* 'aresta del blat, brossa': encara que vell mot pre-romà, no hi ha cap contacte pel sentit. 10

ARGAMUSSA, «a Felanix, raïm» (DAG.), «casta de raïm (Felanix)» (AlcM): molt possiblement d'una forma arabitzada *ar-raqamús, que l'àrab de Mallorca hauria aportat ja d'Orient, presa des d'antic del ll. RACĒMUS 'gotim, raïm'; que van existir tals formes arabitzades o mossaràbigues de RACEMUS, en tot cas és cosa provada: del diminutiu RACEMELLUS RMa. porta *riqmél* «racemus» amb el consonantisme oriental, i PAlc. *rixmil* «grumo de uvas» amb el consonantisme mossàrab, doncs havent-hi *racĕim* «racemus» també en RMa. (i magr. *aretĕim*, Colin, *Hesperis* iv, 64) és lògic que també hi vagi haver *raqāmús amb el consonantisme oriental i la terminació llatina -us conservada, tal com sovint es troba en àrab: *cadús* de CADUS, *fullús* de PULLUS, *ĕrrús* de CERRUS, potser *damús* de DOMUS. Veg. Simonet, *Glos.*, 478; Dozy, *Suppl.* I, 515b, 549b; REW, 6984 (i RFE VIII, 231); DCEC III, 334b14-18.

Arganasses, arganells, -nell, arganeu, arganilles, V. *argue Argassons*, V. *argue*

ARGELAGA (també *argelac*), del mateix origen incert que el llengd., prov. i alvernès *argilac* (o *argelàs*), cast. ant. *ailaga* (després *aliaga, aïlaga*), àrab hispànic *al-yālāqa*, mot fonamentalment estrany a l'àrab, que sembla ser resultat de l'arabització d'un ibèric o pre-romà pirinenc *AJELAGA, canviat primer en aljelaga i després *argelaga*. □ 1.ª doc.: sovint des del S. xv i ja mj. S. XIII; el derivat *Argilagueira*, occità, ja c. 1180; cat. *Argelaguer*, 1004, 1017; en mossàrab ja apareix cap als anys 1000 i 1100 en formes com *yelāqo*.

«Fo jutjat a cremar: per la qual cosa, com --- haguessen aplegades moltes rames e romagueres e *argilagues*, e haguessen environat de la dita lenya lo dit Cressus, posat en mig, encès lo foch entorn ---» en la trad. del Boeci, c. 1370 (II, ed. Ag., p. 63.19); «lit, més que marbre, / dur, fret, banyat, / acompanyat / d'escorpions ---; / tot l'aparell / és ginjoler, / garràiller / e gavarra, / de romaguera / e d'*argilaga* / ---», JRoig (*Spil*, 8475); com a doc. més antiga, encara que sigui convertida en nom propi, però amb vocalisme originari, val l'esment de «A. de *Argelagua*, pedrari de Balneolis» en un pergami original, referent a Banyuls, de l'any 1250 (Alart, *InuLCat.*, s. v. *peyrer* 'mestre d'obres'); i, a prop del nostre territori, l'*Argilagueira*, ja en un doc. en lletra de c. 1180, si bé indatat, parlant d'un paratge prop de Nîmes (avui dit *L'Argiliquière*), en terme de Bouillargues.¹

Les variants en les llengües romàniques veïnes són moltes i més aviat divergents; com que han fet gran paper en la discussió etimològica, abans d'entrar en aquesta, convé enumerar-les i localitzar-les. Segons el DAut. el cast. *aulaga* és la forma de Castella, i *aliaga* la d'Aragó, la Manxa i zona castellana de València. Una altra, *allaga* (o *allaca*), en el fons és el mateix, car prové de la fusió consonàntica en *aliaga* (-iaca), i aquella és la forma que s'usa en tot l'Alt Aragó, des de la vall de Gistau a la d'Ansó,² així mateix en el SE. de la regió, a Casp i a la Puebla de Ixar (BDC xxiv, 159). De tota manera també va usar *aliaga* Cervantes (*Quixot* II, xi, 236v) i *aïlaga* l'autor del *Viaje a Turquía*, la pàtria del qual no consta.³

D'altra banda *aulaga* arriba fins al Sud d'Aragó segons Pardo i Loscos, i els seus succedanis *olaga* i *ulaguino* s'estenen fins a Logroño (Zubia, M. Laguna) i aquell a Àlaba (Baráibar).⁴ Repartició amb la qual coincideixen els testimonis literaris més antics: *aliaga* c. 1400 en el gloss. aragonitzant de l'Escorial; però *aïlaga* en els grossers atacs de Fco. de Baena a Villсандino, quasi pel mateix temps, que interessa perquè el vers hi certifica que la *a-* i la *u* no formaven, de primer, diftong: «yo no sé syy a cagar / fallaredes quien más faga: / color teneys de *aïlaga* / non querades más hablar» (*Canc.* de Baena, p. 105, § 105.45): ara bé, Baena, d'on devia ser aquest personatge, és a la prov. de Còrdova; van emprar aquesta forma el granadí Fray Luis i el sevillà Jáuregui, i la recolliren García de la Leña a Màlaga, Rojas Clemente i Boissier en altres zones andaluses i Giese anota *ulaga* a Cadis. La pronúncia en 4 síl·labes la representen com *abulaga* Boissier i Fz. de Navarrete, i d'aquí sortí evidentment *abulaga* que els botànics recullen a Jaén i Extremadura,⁵ i usat pels andalusos Fernán Caballero i Pedro Antonio de Alarcón, *abolaga* per l'extremeny Silva y Figueroa (c. 1620).⁶

Tirant al nostre Nord, el masculí *argelac* comença ja en el més Alt Empordà i passada l'Albera;⁷ i des d'allà, alterat en *arjalat*,⁸ *arjalàs*, *argelàs*, *argilègre* i variants locals, el mot s'estén per tot el Llenguadoc (Ileivat de l'Arieja i Alt-Garona), per tota Provença fins al Comtat de Niça, i fins a l'Alvèrnia i el Forés (*arjallà* en Gras), veg. ALF, 21; però que la forma originària en terres d'Occità fou *argelac* amb -c (o *argilac*), com en català, com ja es pot suposar donat el caràcter quasi normal del canvi de -acs en -ats, ho comprova la grafia *argilax* (plural) d'un doc. de 1308 (Du C.) i el derivat *Argilagueira* que he citat de c. 1180, que ens ha fornit la dada més antiga de procedència cristiana.

Però en els autors hispano-àrabs n'hi ha de més arcaïques, almenys pel que fa a la data; com que també podria ser que ho fossin per la forma, heus-les aquí: el plural apareix grafiat 'ilāquš en Abenaldjazzar († 1007), i el singular *y-lāqub* en l'anònim sevillà de c. 1100 (Asín, 362): és a dir, que en tots dos casos el mot comença per un *ya*, evidentment consonant en el segon, no vocalitzada, i la grafia s'hi ha d'entendre per tant com *yelāqo* (o *yālāqo*), però potser el primer